

TÓTH MIKLÓS

KÖZÖSSÉGVÁLLALÁS — MŰVÉSZETI HITVALLÁS

A KÖZÖSSÉGVÁLLALÁS PROBLÉMÁI
A JELENKORI MAGYAR IRODALOMBAN

Az individualizmus és kollektívizmus fogalma az erkölcsi problémákat alapjában jellemzi, s az emberi cselekedetek társadalmi hatását, értékét méri. Márpedig minden emberi cselekvés annyiban hordoz etikai tartalmat, amennyiben annak társadalmi értelme van, s a közösség életét, tevékenységét befolyásolja. Érthető, hogy a művészeti alkotásokban, melyekben mindig valamilyen emberi cselekvésről, érzelmi reflexióról, korok, társadalmak, emberek, emberi érzések megítéléséről van szó, szükségképpen etikai tartalommal találkozunk. A művészeti alkotások — ha valóban művészeti alkotásokról van szó — mindig valamilyen társadalmi értelmet, értéket hordoznak. Ilyen társadalmi érték nélkül teljesen érdektelenné válna a műalkotás az emberek számára, és senki sem igényelné azokat. A műalkotások a társadalmi nyilvánosság előtt már eleve erkölcsi tényezői a társadalom életének, beleszólnak az emberek erkölcsi világába, orientálják az emberi cselekedeteket. De nemcsak ebben a vonatkozásban — tehát külsődlegesen, a műalkotás és a közösség viszonylatában —, hanem magában a műben is megvannak azok az erkölcsi erővonalak, amelyek meghatározott törvények szerint rendeződnek. A műalkotásban mindig jelen van — közvetve vagy közvetlenül — a társadalom, s még a legegényibb érzések kifejezésében is társadalmi vonatkozások realizálódnak. Még akkor is igaz ez a megállapítás, ha ezeknek a társadalmi vonatkozásoknak nyílt tagadásával találkozunk a műben, amelyre a XX. századi művészetben egyébként nem kevés példa akad. Mert a tagadás is egyfajta társadalmi vonatkozás, s az elzárkózás, a befelé fordulás is társadalomhoz fűződő viszony. Teljesen indokolt tehát, mint ahogyan a marxista etika az ember értékét a társadalomhoz fűződő gyakorlati viszonyában méri, ugyanúgy a marxista esztétika a mű értékét a benne kifejeződő társadalmi vonatkozásokkal hozza összefüggésbe. Ilyenformán az individualizmus és kollektívizmus nemcsak etikai, hanem esztétikai probléma is, amely a műben kifejeződő ember és közösség viszonyának széles körét érinti.

Ha közelebbről vizsgáljuk a kérdést, az ember és közösség viszonyának két vonatkozását figyelhetjük meg a művészetben. Ez a viszony egyrészt az *ábrázolásban* fejeződik ki, ahogyan a műben kapcsolatba kerül az egyik ember a másikkal, ahogyan az ábrázolt ember él a közösségben, értelmezi, érzi saját helyzetét az emberek között; másrészt *ahogyan a művész a műben érzi, illetve értelmezi ezt a viszonyt*, beleértve és beleérezve saját viszonyát a társadalomhoz, a közösséghez. A két vonatkozás természetesen *szoros kapcsolatban* áll egymással. Hisz a művész hőseivel beszél, azonosul, vagy a teljes emberrel, a hőssel, vagy annak bizonyos véleményével, tulajdonságával, érzésével, esetleg elítéli hőségét, de mindenképpen arcára vési saját véleményét. Hogy a két vonatkozás közül melyik a domináló, a közvetett vagy a közvetlen kifejezése az ember és a közösség viszonyának, azt a művészeti ágak és műfajok lehetőségei nagyban meghatározzák. Az irodalomban a líra közvetlenebb kifejezést tesz lehetővé, míg a regény, a dráma közvetettebb, differenciáltabb ábrázolást kíván. A mű lényeges, átfogó vonásait a művész pozíciója, a közösséghez fűződő viszonyáról alkotott felfogása, érzése határozza meg. Hisz ezáltal válik a műalkotás egységes egészzé és egyénivé, amely minden műalkotás alapvető feltétele. A művész pozíciójában bekövetkezett törések, ellentmondások, következetlenségek a műalkotás esztétikai értékét, hitelét rombolják.

Esztétikai szempontból az ember és a közösség műben kifejezett viszonyát tekintve, a két említett vonatkozás közül a meghatározó tehát a *művész pozíciója*. Itt semmi esetre sem valami deklarált pozícióról van szó, amely hangsúlyozottan, szembeszökően mutatja a művész alapállását. Ha így jelentkezik a művész pozíciója, akkor szétfeszíti a mű esztétikai kereteit, kettéhasad a műalkotás, amely művészi képtelenségeket eredményez. Sok félreértésre ad okot, ha valaki például a műfaji

szükségletek, stílusjegyek figyelembe vétele nélkül itéli meg a művész pozícióját, vagy egyoldalúan azonosítja a művész felfogását egyik vagy másik hősének felfogásával. Gondoljunk arra, mennyi félreértés született Fejes Endre Rozsdatemető-je megítélésével, vagy Sánta Ferenc „Húsz óra” című műve párttitkár figurájával kapcsolatban. A művész felfogása a művészet átfogja, s ez a felfogás legtöbbször és elsősorban, mint *rendező elv*, a műalkotás elemeinek egymáshoz való viszonyában, stíláriis jelzésekben, a lényeges és lényegtelen jegyek elválasztásában jut kifejezésre. Mindez sajátos ellentmondást és küzdelmet eredményez. A művész küzdelmét a megmunkálendő anyaggal, a témával, a gondolattal. Ebben a küzdelemben rendeződik a valóság, a valóságos élmény, érzés, társadalmi hatás, a művész felfogása szerint, illetve alakul a művész felfogása a valóság törvényeinek megfelelően. Nem lehet őszinte ez a küzdelem és esztétikailag is érdekeltebbé válik, ha kész megoldások receptje szerint folyik. A művész világnézeti szilárdsága, erkölcsi bizonyossága nem ment fel e küzdelem alól, hanem éppen arra sarkall, hogy utköztesse felfogását a valósággal, s arra biztosíték, hogy ne vesszen el ebben a küzdelemben, hanem meggazdagodva, új értéket felmutatva kerüljön ki belőle. S az új érték: *a mű*. A József Attila-i mottóval élve:

*„Aki dudás akar lenni,
pokolra kell annak menni,
ott kell annak megtanulni,
hogyan kell a dudát fújni.”*

Ha szélesebb értelemben akarjuk jellemezni ezt a küzdelmet, akkor azt mondhatjuk, hogy ez a küzdelem a közösségért, a közösség értékeinek gazdagításáért, a humanizmus érvényesítéséért folyik. S a közösségért folytatott küzdelem egyet jelent a közösség vállalásával. Ez pedig a művészetet tekintve nem jelent mást, mint elismerni a művészet létének, értelmének igazi alapját, s történelmileg vállalni a művészet társadalmi feladatát. Ezért a közösség vállalása a művészet lényegének problémájához tartozik és alapvető esztétikai értelme van. Éppen itt a gyökere annak a problémának, amelyet már Hegel is kifejtett és természetesen más dimenzióban Marx is utalt rá, hogy a kapitalizmus gazdasági atomizációja a művészetek alapját rombolja, s a kapitalizmus egészében művészetellenes tendenciát hordoz.

Ez az atomizáció, amely az individualizmus gazdasági alapját képezi, a művészet eredendő közösségi jellegét ássa alá, s a művészetet létében fenyegeti. Nem véletlen, hogy a művészetek leghaladóbb értékeit korunkban az az osztály képviseli, amely helyzetéből kifolyólag a kollektívizmus erkölcsének letéteményese.

A közösségvállalás, a közösség szolgálatának igénye nem jelenthet a művész számára valami lemondást, alávetettséget. Benjámin László „Az ötödik évszak” című kötet egyik darabja, „A folytatásos töprengések” részleteiben ennek az ellentmondásnak az érzései vibrálnak. A kritika ezt annak idején Benjámin művészi magáralátalálása, a közösség melletti hitvallása dokumentumaként értelmezte. Ezzel általában egyet is lehet érteni, de lehetetlen ki nem érezni a versből a művész bizonyos lemondását, áldozatérzését:

*A gépi világból, elismerem,
hiányzik a feszülő küzdelem
borzongása; az egyén élete
csupa olajozott rutin — de te
minden akartál lenni, lásd be, és
ezért maradtál máig oly kevés.*

*Hagyd abba már, közösség embere,
keresd meg, hol van munkádnak tere,
azt töltsd be végre! Van rá haladék
— azon ne töprengj, egy év vagy húsz év —
erőd is van még — tedd a magadét!
Ha csavar kell, hát tedd a csavarét!
Így teljesítsd magad s fogunk mi még
felőled szépet és jót hallani!
Ha közbe nem jön addig valami.*

A művészi, emberi igény, a teljességigény csak a közösségben, a közösség szolgálatában nyeri el értelmét, s válik megvalósíthatóvá. Az ember a közösség szolgálatában teljesebbé válik, ahol a közösség nem maga alá hajtja, vagy egyszerű csavarrá teszi az egyént, hanem feltételezi annak gazdagodását, képességei teljesebb kibontakozását. A közösség nem csavar-szerepre kárhóztatja az egyént, hanem teljessé

válásának feltételét nyújtja. Végső soron bármennyire is igaz ez a megállapítás, mégis történelmietlen dolog lenne az ellentmondást egyszerűen csak elméletileg feloldani. Benjámin idézett sorai éppen arra utalnak, hogy a közösségvállalás még a szolgálat és önkiteljesedés különbségét is magában rejtí. Ezt megoldani nem egyszerűen művészi, hanem történelmi, gazdasági feladat.

A közösségvállalás a művész számára korunkban nem jelenthet mást, mint közösséget vállalni azzal az osztállyal és azzal az erkölccsel, amely következetesen szembeáll a kapitalizmus művészetellenes tendenciájával, s az ugyanazon tőről fakadt erkölcsi individualizmussal. Ez a jelenkori magyar irodalomnak is alapkérdése.

Itt korántsem valami egyszerű képletről van szó. Ha azt mondjuk, hogy a művész erkölcsi pozícióját a műben realizálja, s felfogását a valósággal ütközteti, akkor világos, hogy a valóság bonyolultsága, ellentmondásai motiválják a művészi pozíciót is. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a művész felfogására nemcsak a jelenkor ellentmondásai hatnak, hanem hat a saját életmű hagyománya is. Németh László, Illyés Gyula, Vas István, Weöres Sándor mai műveit nem lehet megérteni életművük figyelembevételével, azok nélkül az alapproblémák nélkül, amelyek munkásságuk megelőző korszakában keletkeztek. Németh László teljesítményét például az „Utazás”-ban, vagy a „Két Bolyai” című drámájában nem érthetnénk meg, a szigetprobléma és a Németh László-i utópiák építése és rombolása nélkül. Nem kívánok itt foglalkozni azokkal az írókkal — a már említettekkel és másokkal — akiknek megítélése az általam vázolt probléma szempontjából sokirányú fejtegetést kívánna, figyelembe véve életművük hagyományait. Rendkívül örvendetes, hogy az utóbbi egy-két évben megszorodtak az eddig alkotott életművek kritikai felmérésére tett törekvések. Pusztán arra tennék vázlatos utalást, hogyan értelmezik fiatalabb íróink ilyen vonatkozásban a magyar társadalom ellentmondásait, s milyen művészi pozíciót foglalnak el azokkal szemben.

Ha fiatal lírikusaink munkáját tekintjük, az utóbbi években sajátos problémát figyelhetünk meg. Jó néhány költőnk munkásságában előtérbe került a mai társadalom kispolgári tendenciáival való szembenállás hangsúlyozása, esetenként kiexponált túlhangsúlyozása. Ahogy mondani szokták, nem egyedi jelenségről van szó. Ladányi Mihály „*Utánad köszölök*”, Soós Zoltán „*Napébresztő*” c. verseskötete szintén teljesen ezekre a problémákra alapozódik. De nyomon követhetjük a harácsoló kispolgárság, az egoizmus, a cinizmus, individualizmus központba kerülését a próza-irodalomban is. Fejes Andre a ma már fogalomná vált „hábetlerség” problémáját nyomozza egy nagy történelmi korszakon keresztül, Somogyi Tóth Sándor a „*Próféta voltál, szívem*” c. művében pszichológiai mélységekbe hatolva keresi a közömbös, a mi társadalmunkban cinikussá vált ember természetének okait. De hasonló problémákat feszeget Szakonyi Károly „*Életem, Zsóka*” című drámájában, Galambos Lajos számos novellájában, a paraszti életviszonyokat, azok ellentmondásait kutatva. Vagyis olyan kérdésekről van itt szó, amelyek az individualizmus és kollektívizmus kérdését, a közösséget romboló tendenciák reális társadalmi, erkölcsi jelenségeit érintik. Hogy ezek a problémák előtérbe kerülnek irodalomban, nem csupán azzal magyarázhatók, hogy e kispolgári tendenciák néhány vonatkozásban kétségtelenül felerősödtek az utóbbi években, hanem azzal is összefüggnek, hogy az individualizmus, a kispolgári önzés soha sem állt annyira kiálló ellentétben társadalmi haladásunk szükségleteivel, mint éppen napjainkban. A felelősségteljes közösségvállalás a szocializmus történelmi érdekeivel szükségessé teszi e történelmi érdekekkel szemben álló tendenciák megmutatását, leleplezését, visszautasítását. Sok írónk szinte tudatosan keresi a magyar társadalom fehér foltjait, szinte már extremitásait — Galambos egyik novellájában pl. egy szobabútorért embert ölnek; egy Szakonyi-elbeszélésben egy vezető lelővi sofőrjét —, hogy felmutassa és szembeállítsa azokat társadalmunk lényegével. Az író sokszor csak a ténny mutatja fel, vagy csupán kérdez, illetve visszakérdez. Ez az írói módszer legtöbbször sajátos formai megoldásokat követel, az idősíkok logikai variációját, a monológ interieurát stb. Kritikánk sok esetben bizonytalan az ilyen problémákkal foglalkozó művek megítélésében. Kisért még az a kritikai felfogás, amely valamilyen társadalmi tablót kér számon egy-egy műtől, vagy a kispolgáriság, individualizmus belső ábrázolását azonosítja az író pozíciójával. Az ilyen kritikát hívják ki maguk ellen azok a művek, amelyek szinte kihagyják, felnagyítják ezeket a társadalmi jelenségeket. Kétségtelen, hogy ezeknek a társadalmi jelenségeknek a központba állítása, művészi felerősítése, ha nem megfelelő írói formában történik, bizonyos veszélyekkel jár. Jellemző ebből a szempontból pl. Ladányi Mihály újabb költészete. Művészte ma éppen ezeknek a társadalmi jelenségeknek a kapcsán egy modern villoni extravagáns művészi pozícióba torkollott, ahol a költő magános forradalmisága, s az ilyen alapon álló elvont.

osztályközösség vállalása dominál. Szerencsésebb formában, az ún. lírai groteszk formába ötvöződik Soós Zoltán verseiben a hasonló életanyag.

Annak jogát, hogy bárki is az említett társadalmi problémákat írói munkássága központjába állítsa, a marxista kritika nem vitathatja el. Ha megfelelő művészi formában ötvöződik ez az életanyag, akkor jelentős művészi teljesítményeket eredményezhet. Ezeket az irodalmi jelenségeket vizsgálva, egészében arra a következtetésre juthatunk, hogy nem ellentétes az írók tudatos közösségvállalásával, ha feltárják a mai társadalmi valóságnak a szocializmus eszméivel szemben álló tendenciáit, vagy egyes jelenségeit, sőt szükségszerű következménye és követelménye ennek a közösségvállalásnak. A közösségvállalás, ha valóban konkrét, akkor egyet kell hogy jelentsen a közösséget romboló erők elleni harc vállalásával. Ez a harc azonban megköveteli a művészi pozíció közösséghez mért helyes, „hatalmon belüli” értelmezését. A marxista kritika feladata ebben a vonatkozásban nem az, hogy tematikai határokat szabjon az író számára, hanem éppen az, hogy számon kérje ezt a közösségvállalást, s a közösségvállalásnak ezt „a hatalmon belüli” értelmezését.

Jelenkori irodalmunkban nemcsak a távoli múltra történik visszakerdezés, hanem a közelmúltira is. Nevezetesen olyan problémával is találkozunk, amikor a kispolgári individualizmus nem hagyományozódik, hanem magában a szocializmusban születik. Úgy érzem, jellemző ebből a szempontból az utóbbi évek egyik legsikeresebb művének, Somogyi Tóth „Proféta voltál, szívem” c. kisregényének alapproblémája. Szabados Gábor, a novella hőse valamikor feltehetően lelkes társadalmi tevékenységet folytatott a közösség érdekében, s ma saját cinizmusának — sok vonatkozásban megalapozott, féligazságokkal indokolt cinizmusának — pszichopatológiás zsákutcájában él, helyesebben vegetál. Ezt az állapotot festi le az író, abszurd helyzetbe állítva az önző közösséget, emberi értékeket semmibevevő cinizmust, s leplezi le azt. Az teljesen közömbös ebből a szempontból, hogy az önvallomásban általánosan jelzett társadalmi tevékenység milyen egyéni jellembeli tulajdonságokra épült. Lehetséges, hogy a többséggel való sodródás konformizmusa, vagy egyszerűen az önzés diktálta azt. A cselekvés társadalmi értékét kell mindenekelőtt tekinteni. Az író művészi pozícióját nem azonosítja, ütközteti a valóságos problémával, s így teremt művészi értéket. A leleplezés itt a végigvitt cinizmus.

Fiatal íróink igen érzékenyek a jelenlegi társadalmi problémák iránt, s közvetlenül nyomon követik a negatív erkölcsi jelenségeket. De fiatal íróinknál is megvan annak veszélye, hogy ezeket a jelenségeket az általános humánium pozíciójából közelítik meg. Ez az általános humanista pozíció, ha nem párosul a humanizmus konkrét közösségének vállalásával, a marxizmustól idegen művészi képletet eredményez. A marxista kritika feladata e tekintetben nem az, hogy a humanizmus általánosságát szembe állítsa a konkrét humanizmus követelményével, hanem hogy a kettő elválaszthatatlanságát bizonyítsa. Ha igaz az, hogy korunkban a humanizmus letéteményese a munkásosztály, s kiteljesedésének, megvalósulásának folyamata a szocializmus, akkor a következőket végigvitt humanizmus egyenlő a konkrét elkötelezettséggel. Az elkötelezettség és a humanizmus szembeállítás a polgári individualizmus számára tett engedmény, és a művész függetlenségének nem valóságát, hanem csak illúzióját nyújtja. Tanulságos eszmecsere folyt erről a kérdéstről a magyar írók legutóbbi közgyűlésén, Sánta Ferenc és Trencsényi-Waldapfel Imre között. Sánta a saját maga által megített úthoz az „Ötödik pecsét”-től a „Hús óráig” megített úthoz is — következtelenül az „Ötödik pecsét” írói pozícióját vallja, s az el nem kötelezettség, az általános humanizmus eszméit tartja a művész számára elfogadhatónak. Nyilvánvaló reakciója az ilyenfajta felfogás annak az elkötelezettség-értelmezésnek, amelyet a sematizmus irodalompolitikája dolgozott ki. Ez a felfogás ma már teljesen fiktív tételekre alapozódik és nyilvánvalóan félreérti a marxista kritika követelményeit. Úgy érzem, a marxista kritika általános véleményét fejtí ki Pándi Pál akkor, amikor egyik cikkében Ladányi költészetével kapcsolatban hangsúlyozza a művész feladatát:

„Támadja azokat a tendenciákat, amelyek a jelen hatalmi körülményei között, a szocializmus hatalmi körülményei között, a rendszer alapjai ellen hatnak, a szocializmus építését hátráltatják. Ha fehér foltot lát, ha társadalmi méretekből érvényesülő káros tendenciákat érzékel: kommunista kötelessége, költői kötelessége, hogy hangot adjon nyugtalanságának, dühének, aggodalmának. De a küzdelem eredményességének és teljes lírai hitelességének nagy feltétele: a realitás figyelembevétele...

A kialakult, kiharcolt történelmi és osztályviszonyokon belül nekifeszülni a munkának és — tudva a világhelyzetet — emelni a népet, nemzetet, ez a nehezebb vállalat, ez a nehezebb út.” (Kritika 1965. 9. sz.)

Pl. a kérdést tovább kell vinni, mert mit is jelent a realitás figyelembevételé. Vajon ez a realitás extenzív, vagy intenzív realitás egy művészi alkotást tekintve? A már említett vázlatos példák is mutatják, hogy ítéletet éppen itt a legnehezebb mondani. Ezt a realitást csakis a művészi pozícióban kell keresnünk, mert a művész pozíciója mindig társadalmi erőkre utal, s túlmutat az egyes ember — a művész — hatókörén. Vagyis itt találjuk meg az intenzitás és az extenzitás dialektikus értelmét. Minél teljesebb a közösségbe, egy valóságos társadalmi erőbe vetett hit, annál mélyebbre hatolhat a művész bárminő társadalmi jelenség megragadásában, s minél mélyebb ez a megragadás, annál bizonyosabb a közösség tudata.

A humanizmus és az írói függetlenség így nyer konkrét értelmet, ahol a humanizmus korunkban reális szocialista humanizmussá, s az írói függetlenség elkötelezettséggé, s tudatos közösségvállalássá válik.

TÓTH DEZSŐ

A TISZATÁJ 1965 - BEN*

Az elmúlt esztendőben a Tiszatáj szerkesztése előtt két, egymással összefüggő, új feladat megoldása állt. Meg kellett oldania a folyóirat-formátumra való áttérés nehézségeit, ugyanakkor az eddig inkább csak szűkebb értelemben vett irodalmi-kritikai szemhatárt a korszerű igényeknek megfelelően ki kellett szélesítenie.

A szerkesztés a formátumváltozás lehetőségeit nemcsak a szépirodalom javára aknáztta ki (ezt tette ugyanis lehetővé Cserhalmi Imre, Sipkay Barna, Tóth Béla nagyobb terjedelmű folytatásos műveinek közlését) — hanem a szélesebb, közéleti kitekintés érdekében is kamatoztatta (Tóth Béla folytatásos, többrészes üzemi riportja, Kárász József nagyobb terjedelmű tanulmánya; általában a rovatok számának szaporítása; az intenzívebb foglalkozás más művészeti ágakkal, főként a képzőművészettel).

A közéleti tájékozódást elsősorban a *Hazai tükör* c. rovat szolgálta. Legjelentősebb eredménye kétségkívül Tóth Béla *Gépek, emberek* c., többrészes üzemi riportja, amely egészében az Ideológiai Irányelvekre adott, hiteles írói válasznak tekinthető. (Elvileg tudatosan, ugyanakkor életszerűen, számos kitűnő munkásportrét rajzolva érzékelteti a fizikai munka szerepét, világítja meg értelmét és szépségét, tárja fel pszichológiáját; a munkásosztály életformájának, kulturális helyzetének, politikai tudatának számos aktuális kérdését érinti.) — A rovatnak ezenkívül is számos hasznos és érdekes anyaga van, de egészében azért nem meggyőző, mert túlságosan szétszórt (népművelés, oktatás, régészet, néprajz, városfejlesztés, csillagászat, METESZ, szociológia, interjúk stb.). A szerkesztés e téren túlságosan extenzív volt, nem sikerült az a szándéka, hogy *egy*-valamely kérdést tartósan napirenden tartson. Példaként említem: az 5. számban megjelent Grezsa Ferenc: *Gimnáziumi oktatásunk néhány problémája* c. érdekes cikke. Noha problematikája a további vitának alapot adott volna, ilyen vita nem alakult ki. Illetőleg a 7. számban napvilágot látott Lovrity Endre cikke a pedagógusok társadalmi helyzetéről, majd a 12. számban Mészáros Júlia írása a kollégiumi nevelők problémáiról. Noha e cikkekben benne rejlik a kapcsolódás lehetősége, mégis egymástól függetlenül, egymásra nem utalva, egymástól elszigetelten jelentek meg. Egy lehetséges és érdekes vita így embrionális állapotban maradt, az írások elvesztették azt a többletet, amire egy jól szerkesztett vita összefüggésében szert tehettek volna. A szerkesztés pedig — erőfeszítései ellenére — egy jó vita értelmétől esett el.

Ugyancsak a viták kibontakozását gátolja, hogy egyes igen érdekes kérdésekről túlságosan extenzív, ismertető cikkek jelennek meg. Közülük a legjobb, Csenke László *A népművelés helyzete tanyán* című, pl. nyilván sokkal több reflexiót váltott volna ki, ha a kérdés teljes áttekintése helyett néhány problémára összpontosít. Ez azonban, gondolom, elsősorban a szerkesztői megrendelés, a szerkesztői intenciók tudatos érvényesítésének kérdése.

A rovat másik problémája a benne szereplő írások műfaji kiegyensúlyozatlansága. Az egyik véglet: a folyóirat kifejezetten újságba (napilapba, esetleg heti-

* A Tiszatáj egy évét értékelő ankét vitaindítójaként januárban elhangzott vázlat.